

แนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
Knowledge Management Guidelines of Volunteer Leadership Model:
A Case Study of Umong Subdistrict Municipality Mueang Lamphun District,
Lamphun Province

¹อณัญพรพรรณ ไชยพิริยะกุล และ²ชุลีรัตน์ เจริญพร

¹Ananyapan Chaipiriyakul and ²Chuleerat Charoenporn

^{1,2}หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต

^{1,2}Master of Art, Leadership in Society, Business and Politics, Rangsit University

¹Corresponding Author. Email : ananyapan256@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการความรู้ โดยใช้ SECI Model สร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสาให้เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากกระบวนการจัดการความรู้ที่มีข้อมูลพื้นฐานของบุคคล องค์กร บทบาท แนวคิดทฤษฎี รายงานการวิจัย และกรณีศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้ 4 รูปแบบคือ 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) ได้หัวข้อความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ที่ถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชนและหัวหน้างานวิจัย 2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มได้ตารางความรู้แนวทางการสร้างการเป็นผู้นำจิตอาสาใหม่เป็นหัวข้อความรู้หลัก และหัวข้อความรู้ย่อย 3) การรวบรวมความรู้ (Combination) ได้หัวข้อความรู้ด้านแนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ที่เหมาะสม จากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ที่ถูกแสดงความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 4) การผนึกความรู้ (Internalization) ได้คู่มือหรือหลักสูตรความรู้ที่จะใช้ในการให้คำปรึกษาและแนะนำ สำหรับการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ที่มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

คำสำคัญ: จิตอาสา; ภาวะผู้นำ; ชุมชนการจัดการความรู้

Abstract

This research aims to examine knowledge management practices by using the SECI framework in order to create a model of volunteer leadership for Umong Municipality, Mueang Lamphun District, Lamphun Province. The results of this study revealed that there are four types of knowledge management practices; 1) Socialization: identifying topics for building a model of volunteer leadership that have been exchanged between community members, community leaders, and project leader. 2) Externalization: categorizing previous topics into two groups; main topics and subtopics, in order to create a table that presents the guidelines for building a volunteer leadership 3) Combination: determining the appropriate topics for building a model of volunteer leadership based on the content validity (IOC) that was commented by experts 4) Internalization has a manual or knowledge course that will be used in

counseling and advice. for creating a model of volunteer leadership that has assessed the satisfaction of the participants by the objectives of the project.

Keywords: Volunteer spirit; Leadership; Knowledge management community

บทนำ

ในปัจจุบันนี้มนุษย์เราเริ่มมีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น เริ่มใช้ชีวิตโดยสนใจคำนึงถึงแต่ตัวเอง ไม่สนใจหรือใส่ใจกับสิ่งรอบข้าง ซึ่งอุปนิสัยนี้กำลังบั่นทอนสังคมโดยทั่วไปเพราะความรู้สึกแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลหรือคิดถึงส่วนรวมนี้ จะส่งผลให้สังคมไม่น่าอยู่ ผู้คนขาดคุณธรรมจริยธรรม แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ไม่มีใครยอมใครหรือช่วยเหลือใคร สุดท้ายสังคมก็อยู่ไม่ได้ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนซึมซับความเป็นจิตอาสา และมีหัวใจที่เป็นจิตสาธารณะนั้น นับเป็นการปลูกฝังคนรุ่นใหม่ ให้มีคุณลักษณะที่ดีในด้านนี้ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์สังคมที่น่าอยู่ต่อไปในอนาคต (ทูลปลูกปัญญา, 2562) ซึ่งการมีจิตอาสาเกิดจากปัจจัยในตัวบุคคลซึ่งมาจากการอบรมเลี้ยงดู อุปนิสัย ความคิด ความเชื่อ จิตสำนึก และการรับรู้ความสามารถของตนเอง ร่วมกับปัจจัยสภาพแวดล้อม การได้รับการปลูกฝังจากคนใกล้ชิด และแรงจูงใจที่ทำให้เกิดจิตอาสามากที่สุดคือความตั้งใจที่จะให้ความช่วยเหลือ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่ได้เสียสละและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น (จรงักษ์ ศุภกิจเจริญ และคณะ, 2560) ต่อมาในปี ค.ศ.1996 โนนากะ กับ ทาเคอุชิ อธิบายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้(SECI Model) โดยจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้แบบนามธรรมที่มีในตัวบุคคลเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ การคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะต่างๆ สัญชาตญาณ หรือพรสวรรค์ ซึ่งยากต่อการถ่ายทอดออกมา และความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้แบบนามธรรมที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ผ่านกระบวนการรวบรวม ถ่ายทอดเป็นลายอักษรโดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การจัดบันทึก ตำรา หรือคู่มือ เป็นต้น (Pengmol T., 2018) โดยในปัจจุบันได้นำการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาจิตอาสาสามารถทำได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กที่เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ผู้สอน เป็นหัวใจสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาที่สามารถพัฒนาพร้อมกัน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2563) นอกจากนี้จากยุทธศาสตร์ที่ 1 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ว่าด้วยการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการ ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล นำไปสู่การวางเป้าหมายอนาคตประเทศไทย ปี พ.ศ. 2579 โดยในการประชุมของสมัชชาคุณธรรมครั้งที่ 9 ได้นำเสนอบรรจุแผนแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านที่ 3 เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจะผลักดันเรื่องจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติตามโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” เพื่อขยายผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติสร้างสังคมจิตอาสายกระดับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จากพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นบรม (บ้าน รัฐ มวลชน) เป็นพลังการ

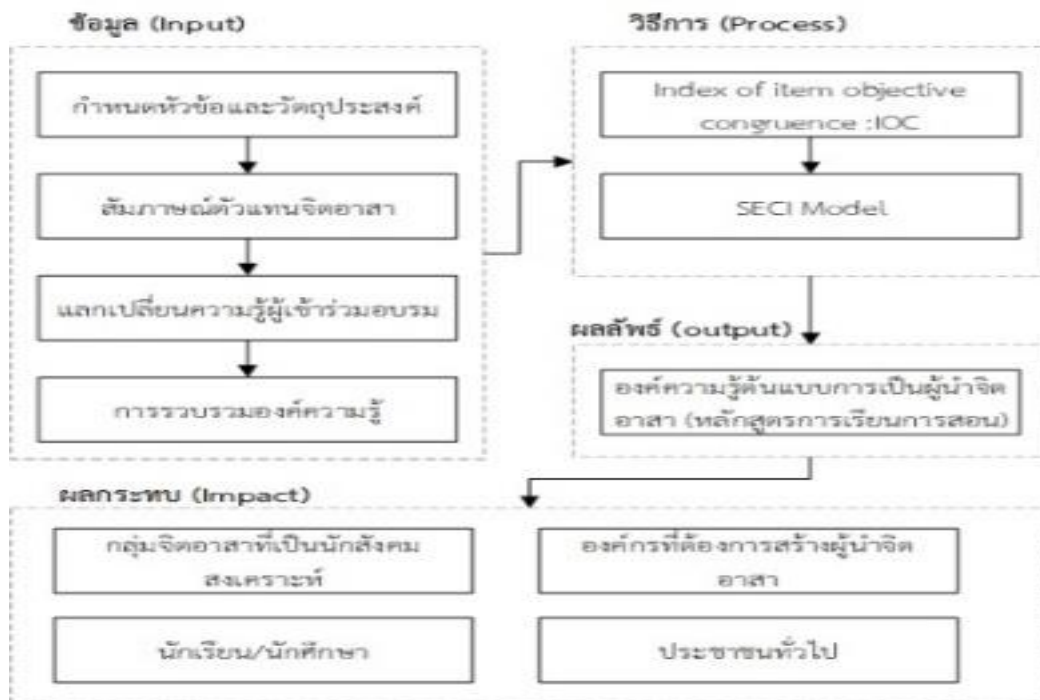
ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนและในองค์กรที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ นำมาจัดให้เป็นระบบการจัดการความรู้ โดยนำแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการสรรหาจิตอาสา มาใช้ในการวิเคราะห์ และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้การประเมินสำหรับชี้วัดประสิทธิผลของงานวิจัย นำเครื่องมือ SECI Model การจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ในกรณีศึกษาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีความน่าสนใจว่าบทบาทของกลุ่มจิตอาสาในตำบลอุโมงค์ ที่มีแนวคิดสำคัญในการดำเนินงาน คือ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนบนพื้นฐานของความมีจิตอาสา โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีจิตอาสาและมีความเสียสละได้เข้ามาาร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อร่วมกันพัฒนาให้ตำบลอุโมงค์เป็นชุมชนสุขภาวะชุมชนแห่งการแบ่งปันความสุขและความเอื้ออาทร ภายใต้แนวคิด ‘อาสาป็นสุข’ คนตำบลอุโมงค์ไม่ทอดทิ้งกัน หรือใช้เป็นต้นแบบการศึกษาและเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่จะใช้ส่งเสริมบุคลากร องค์กร เพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12 (ปี2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

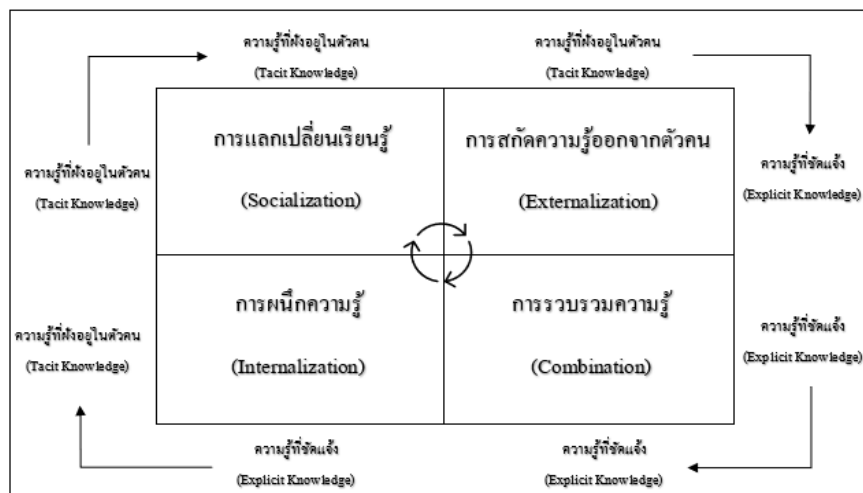
เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ โดยใช้ SECI Model สร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา กรณีศึกษาเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยแบ่งความรู้เป็น2 ประเภท ได้แก่ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit) และความรู้ฝังลึก (Tacit) ที่เกิดจากการสัมภาษณ์ตัวแทนจิตอาสาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อสกัดเป็นองค์ความรู้ จากนั้นจึงใช้กระบวนการปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ใช้ SECI Model โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 รูปแบบการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้(SECI Model)

แนวทางและรูปแบบการจัดการความรู้ที่นำมาเสนอจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับการนำเอารูปแบบนั้นมาใช้ในองค์กรหรือหน่วยงานโดยตรง หรือนำมาบางส่วนมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดค่านิยมของแนวทางการจัดการความรู้ว่าหมายถึง วิธีการที่จะทำให้คนในชุมชนได้รับและหรือเพิ่มพูนความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม โดยปรับใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนจิตอาสาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน เพื่อสกัดเป็นองค์ความรู้ จากนั้นจึงใช้

กระบวนการปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ ใช้ เทคนิค SECI Model ยึดหลัก องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ ได้แก่ คนผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย ข้อมูลเอกสาร (documentary research) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) เป็นจิตอาสาที่ลงปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ สมาชิกชมรมอาสาป็นสุข ทั้งหมดจำนวน 60 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) หรือผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสา จำนวน 3 คน และผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) และภาคีเครือข่ายภายนอกที่ร่วมงาน ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือวิจัย พบว่ามีแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยแบ่งความรู้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit) และความรู้ฝังลึก (Tacit) เพื่อสกัดเป็นองค์ความรู้ และเลือกให้เฉพาะหัวข้อความรู้ ที่จำเป็นและเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) ซึ่ง IOC คือ ค่าความเที่ยงตรงของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ที่

ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินหัวข้อความรู้ โดยปกติแล้วจะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ซึ่งทางผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสา ในการแสดงความคิดเห็นต่อหัวข้อความรู้ ค่าของ IOC อยู่ระหว่าง 1 ถึง -1 ข้อคำถามที่มีความตรงตามเนื้อหาจะมีค่า IOC เข้าใกล้ 1.00 ถ้าข้อใดมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรจะปรับปรุงข้อคำถามใหม่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด โดยหาค่าความสอดคล้องความ ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ หาได้จากสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่

R คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง
ข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญ
แต่ละคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ซึ่งกำหนดคะแนนของผู้เชี่ยวชาญเป็น +1 หรือ 0 หรือ -1 ดังนี้

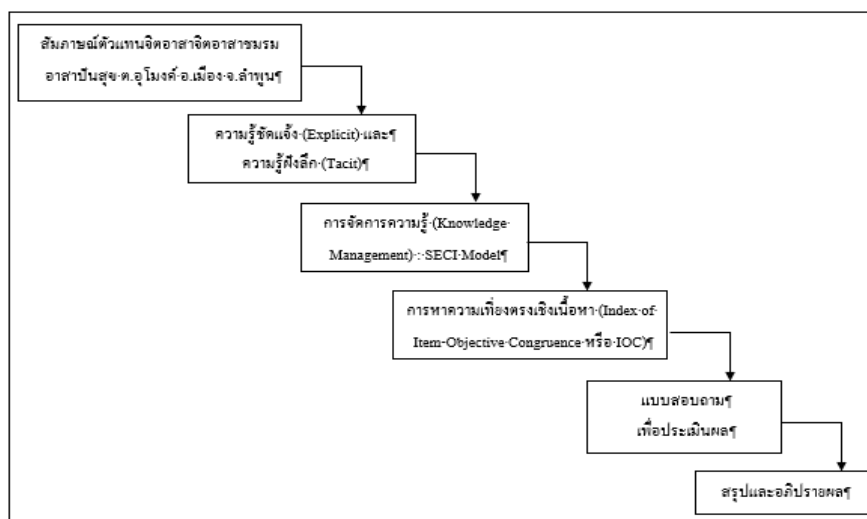
+1 คือ แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นวัดจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้จริง

0 คือ ไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้

-1 คือ แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่ได้วัด

ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

เมื่อได้ค่าความเที่ยงตรงของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ยอมรับได้ ทำการวัดผลการประเมินความพึงพอใจ และอภิปรายผลในเรื่องแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรในอนาคต แสดงให้เห็นดังรูปภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ใช้รูปแบบการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ (SECI Model)

1. การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization)

ได้มีการจัดประชุมจิตอาสาเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์และความสำคัญในการสร้างแนวทางการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยทำการระดมสมองกับสมาชิกชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมืองจังหวัดลำพูน และที่ปรึกษา จัดกิจกรรมวางแผนในการพัฒนาเพื่อหาทางออกจากปัญหาของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง เป็นการได้คิด ได้เรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนจนตกผลึกความคิดเห็นทางออกของปัญหาหรือการพัฒนาแต่ละประเด็น ซึ่งหัวข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องนี้ จะถูกวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางความรู้

2. การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization)

แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยผ่านการระดมสมอง จากจิตอาสา นำเสนอหัวข้อความรู้ที่สำคัญ และคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสกัดความรู้จากตัวบุคคล จนเกิดการวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา

3. การรวบรวมความรู้ (Combination)

สอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสา เกี่ยวกับหัวข้อความรู้ที่กลุ่มสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขจะต้องรู้ เพื่อจะสามารถให้ความรู้และคำปรึกษาแก่ผู้สนใจด้านจิตอาสาได้นั้น พบว่าหัวข้อความรู้ด้านจิตอาสา มีอยู่จำนวนมาก ดังนั้นจึงต้องถูกตัดเลือกให้เหลือเฉพาะหัวข้อความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมในยุคปัจจุบัน โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ให้ได้หัวข้อความรู้ที่จะนำไปใช้งาน

4. การผนึกความรู้ (Internalization)

จากผลการดำเนินการตั้งแต่การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) มาจนถึงการรวบรวมความรู้ (Combination) สามารถนำมาสร้างเป็นแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยจัดทำหลักสูตรการอบรมจะถูกนำเสนอในภาคผนวกซึ่งมีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสาและกลุ่มสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขและเพื่อที่จะวัดผลว่าสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขสามารถให้ความรู้และคำปรึกษาด้านจิตอาสาแก่ผู้ที่มีความสนใจด้านจิตอาสาได้มากน้อยเพียงใดจึงได้มีการจัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจด้านความรู้ที่สมาชิกชมรมอาสาป็นสุขได้รับจากวิทยากรและผู้วิจัยในการเข้ารับการอบรมซึ่งหัวข้อความคิดเห็นด้านจิตอาสาได้ถูกวัดผลจากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการประเมินความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

แนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ในกรณีศึกษาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. กระบวนการสรรหาสมาชิก

ชมรมอาสาป็นสุขตำบลอุโมงค์ เป็นชมรมที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่มีจิตอาสาในแต่ละหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลอุโมงค์ โดยมีการรับสมัครผู้มีความสนใจที่จะเป็นจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน จัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อรวมตัวกันทำงานด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคล สังคม ชุมชน นอกจากนี้มีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นองค์รวม จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การทำงาน และการระดมทรัพยากรทุนทางสังคม ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยเองได้เคยเป็นส่วนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน จัดทำหลักสูตร และแนวทางปฏิบัติการเป็นจิตอาสาเทศบาลตำบลอุโมงค์โดยชมรมอาสาป็นสุขตำบลอุโมงค์ ได้เห็นความสำคัญของการดำเนินงานดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการอาสาป็นสุขตำบลอุโมงค์ เริ่มมีจิตอาสา ในเบื้องต้นคุณสมบัติที่ควรมีคือ เป็นผู้มีสุขภาพใจและกายดี มีความอยากช่วยเหลือเพื่อนบ้านและคนในชุมชน ตั้งแต่ ปี2557 จนถึงปัจจุบันเนื่องจากฐานความรู้ของสมาชิกแต่ละท่าน และประสบการณ์ของแต่ละคนแตกต่างกันไปผู้วิจัยได้เข้ามาร่วมประชุมปรึกษาหาแนวทางแก้ไข ปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจิตอาสาอยู่ตลอดเวลา 9 ปี จึงเป็นเหตุผลที่นำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร แนวทางการสร้างต้นแบบและการเป็นผู้นำจิตอาสา เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ในองค์กรได้อย่างเป็นระบบเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ส่งผลให้จิตอาสาทำงานอาสาอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพชีวิตในด้านสุขภาพกาย ใจ จิตวิญญาณที่ดีขึ้น

2. ขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการสร้างความรู้ (SECI Model) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization)

มีการจัดประชุมเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์และความสำคัญในการสร้างแนวทางต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยทำการระดมสมองกับสมาชิกชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

และที่ปรึกษา จัดกิจกรรมวางแผนในการพัฒนาเพื่อหาทางออกจากปัญหาของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง เป็นการได้คิด ได้เรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนจนตกผลึกความคิดเห็นทางออกของปัญหาหรือการพัฒนาแต่ละประเด็น ซึ่งหัวข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องนี้ จะถูกวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางความรู้

2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization)

จากการศึกษาหัวข้อความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยผ่านการระดมสมองของจิตอาสา นำเสนอหัวข้อความรู้ที่สำคัญ และคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และสกัดความรู้จากตัวบุคคล จนเกิดการวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา

3) การรวบรวมความรู้ (Combination)

จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสา เกี่ยวกับหัวข้อความรู้ที่กลุ่มสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขจะต้องรู้ เพื่อจะสามารถให้ความรู้และคำปรึกษาแก่ผู้สนใจด้านจิตอาสาได้นั้น พบว่าหัวข้อความรู้ด้านจิตอาสา มีอยู่จำนวนมาก ดังนั้นจึงต้องถูกตัดเลือกให้เหลือเฉพาะหัวข้อความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมในยุคปัจจุบัน โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้หัวข้อความรู้ที่จะนำไปใช้งาน ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินหัวข้อความรู้หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC)

หัวข้อความรู้	ค่า IOC	สรุปผล
1. ความรู้การเป็นผู้นำจิตอาสา	1.00	ผ่าน
2. จิตอาสากับพระพุทธศาสนา	1.00	ผ่าน
3. จิตอาสากับจิตวิทยา	1.00	ผ่าน
4. กิจกรรมจิตอาสา	1.00	ผ่าน
5.แบบประเมินหลักสูตรและภาคปฏิบัติ	1.00	ผ่าน
6.ความหมายของชีวิต	0.33	ไม่ผ่าน
7. ความว่าเหวในผู้สูงอายุ	0.33	ไม่ผ่าน
8. ภาวะผู้นำ	0.33	ไม่ผ่าน
9. แรงสนับสนุนทางสังคม	0.33	ไม่ผ่าน
10. แนวคิดสุขภาพและการดูแลสุขภาพหรือสุขภาวะ	0.33	ไม่ผ่าน

4. การผนึกความรู้ (Internalization)

สามารถนำมาสร้างเป็นแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยจัดทำหลักสูตรการอบรมจะถูกนำเสนอในภาคผนวกซึ่งมีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตอาสาและกลุ่มสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขและเพื่อที่จะวัดผลว่าสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขสามารถให้ความรู้และคำปรึกษาด้าน

จิตอาสาแก่ผู้ที่มีความสนใจด้านจิตอาสาได้มากนักน้อยเพียงใดจึงได้มีการจัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจด้านความรู้ที่สมาชิกชมรมอาสาป็นสุขได้รับจากวิทยากรและผู้วิจัยในการเข้ารับการอบรม ซึ่งหัวข้อความคิดเห็นด้านจิตอาสาได้ถูกวัดผลจากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการประเมินความพึงพอใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ในกรณีศึกษาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน เพื่อสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสาประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากเดิมที่มีการพูดคุยสอบถามกับสมาชิกชมรมอาสาป็นสุข ในหัวข้อความรู้ที่ถูกนำมาจัดอบรม/กิจกรรมสมาชิกชมรมอาสาป็นสุขมีความรู้ความเข้าใจในด้านจิตอาสา แต่การให้คำปรึกษาแก่จิตอาสาทั่วไป หรือผู้ที่มีความสนใจด้านจิตอาสามีขอบเขตที่กว้างและรูปแบบไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อหาแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ออกมาในรูปแบบหลักสูตรให้มีขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อให้สมาชิกชมรมอาสาป็นสุข นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง เห็นได้ว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการพัฒนา ความรู้ของบุคคลและองค์กรเพื่อสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพโดยการรวมกลุ่มกัน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิดร่วมทำแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิก ผสมผสานกับความรู้จากแหล่งข้อมูล ทั่วไป มีการกำหนดเป้าหมาย วิธีการปฏิบัติ การทดลอง การตรวจสอบ การสังเคราะห์และ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (จำเรียง จันทระประภา, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ Andersen (2005) ที่กล่าวถึงการจัดการความรู้ ว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการประมวลข้อมูลสารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล มาสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมและจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้ โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์การจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ ซึ่งความสำเร็จของการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างคน กระบวนการ และเทคโนโลยีและสารสนเทศ (Awad & Ghaziri, 2004) จากผลการวิจัยเมื่อนำไปเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้แนวคิดทฤษฎีเดียวกันพบว่า การใช้ SECI Model ช่วยให้ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เกิดเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่จะนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งในการค้นคว้าแบบอิสระนี้มีความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) อาทิ จิตอาสา กับพระพุทธศาสนา ความรู้การเป็นผู้นำจิตอาสา และจิตอาสา กับจิตวิทยา ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาทิ กิจกรรมจิตอาสา ทั้งแบบกิจกรรมนันทนาการ (Offline Activity) และกิจกรรมยูคินวินอร์มอร์(Online Activity) สอดคล้องกับ Nonaka and Takeuchi (2000) ที่กล่าวว่า การสร้างและแบ่งปันความรู้จาก Tacit Knowledge ออกมาเป็น Explicit Knowledge เป็นการดึงความรู้จากภายในตัวคนถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริง ในท้ายที่สุดความรู้จะอยู่ที่ตัวคน กระบวนการต่าง ๆ นี้จะเกิดขึ้นหมุนไปซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งในแต่ละกระบวนการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระหว่างความรู้ฝังลึกกับความรู้ชัดแจ้ง อันจะทำให้เกิดความรู้

ใหม่เพิ่มขึ้น โดยการศึกษาผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) ด้วยการพูดคุย สอบถามแลกเปลี่ยนหัวข้อความรู้เพื่อการแยกแยะประเด็นที่สำคัญและศึกษาเพิ่มเติม 2) การสกัดความรู้ ออกจากตัวคน (Externalization) มีการจัดระเบียบหัวข้อความรู้

โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มเป็นตารางความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสาใหม่ 3) การรวบรวมความรู้ (Combination) แสดงความคิดเห็นต่อหัวข้อความรู้ด้วยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเพื่อคัดเลือกในการไปใช้จัดทำตารางความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบ การเป็นผู้นำจิตอาสาใหม่ และสรุปเป็นหลักสูตรการอบรม 4) การผนึกความรู้ (Internalization) จัดทำหลักสูตร แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา เพื่อนำไปใช้ในการจัดอบรมให้แก่สมาชิกอาสาป็นสุข นอกจากนี้ เมื่อนำไปเทียบเคียงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบความแตกต่างของรูปแบบงานวิจัยที่นำมาเป็นแนวคิดทฤษฎี คือ จะเน้นศึกษาความหมายของจิตอาสา คุณลักษณะของจิตอาสา และเลือกศึกษาเฉพาะมิติใดมิติหนึ่ง เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อนำมาวัดผลลัพธ์ที่ได้เพียงด้านเดียว ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้และผลลัพธ์ จากทุกงานวิจัยมารวบรวมและสกัดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ในรูปแบบหลักสูตรการอบรม เพื่อสร้างจิตอาสาที่มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการสร้างจุดแข็งโดยการเป็นแหล่งรวมทุกองค์ความรู้ในหลักสูตรนี้ โดยใช้ แนวคิดทฤษฎีการใช้ SECI Model สรุปผลออกมาเป็นหลักสูตรแนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา เพื่อนำไปใช้ในการจัดอบรมให้แก่สมาชิกอาสาป็นสุข และเพื่อเป็นการวัดผลว่าสมาชิกชมรมอาสาป็นสุข สามารถให้ความรู้และคำปรึกษาแก่จิตอาสาทั่วไป หรือผู้ที่มีความสนใจด้านจิตอาสาได้จริงหรือไม่หลังจาก จบการอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมตามหลักสูตรแนวทางการจัดการ ความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ผลการประเมินส่วนใหญ่ความพึงพอใจอยู่ในระดับ “ดี” คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.08 สอดคล้องกับแนวคิดของ Buckley & Caple (2009) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมจะช่วยให้บุคคลมีความรู้ที่ เฉพาะเจาะจง มีทักษะเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติที่ดีช่วยให้สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ SECI Model เพื่อสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา นั้นมีประสิทธิภาพ และผู้วิจัย จะนำมาพัฒนาหลักสูตรในอนาคตให้ดียิ่งขึ้นไป

สรุป

จากการดำเนินงาน โดยใช้ SECI Model ผลลัพธ์ที่ได้ คือ การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ (Socialization) ได้หัวข้อความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา ในกรณีศึกษาชมรมอาสาป็นสุข ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ที่ถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชนและหัวหน้างานวิจัย การสกัดความรู้ ออกจากตัวคน(Externalization) มีการจัดระเบียบ โดยการจำแนกหัวข้อแนวทางการสร้างต้นแบบการเป็น ผู้นำจิตอาสา ได้ออกมาเป็นตารางความรู้ ซึ่งเป็นการจัดจำแนกออกเป็นหัวข้อความรู้หลัก และหัวข้อความรู้ย่อย การรวบรวมความรู้ (Combination) ได้หัวข้อความรู้ด้านแนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสาจาก ที่ถูกสกัดเลือกกว่าเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการอบรมในปัจจุบัน จากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ที่ถูกแสดงความคิดเห็นจากที่ผ่านค่า IOC ที่ยอมรับได้เหลือเพียง 5 หัวข้อความรู้ และนำมาจัดทำเป็นตาราง

ความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา และสรุปเป็นชุดความรู้ออกมา และการฝึกความรู้ (Internalization) ได้คู่มือหรือหลักสูตรความรู้ที่จะใช้ในการให้ความรู้และคำปรึกษาในหลักสูตรมี 5 หัวข้อหลักดังนี้ ความรู้การเป็นผู้นำจิตอาสา จิตอาสากับพระพุทธศาสนา จิตอาสากับจิตวิทยา กิจกรรมจิตอาสา และแบบประเมินหลักสูตรและภาคปฏิบัติ สำหรับกลุ่มจิตอาสาเมื่อได้หลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยได้จัดอบรมโดยการนำหลักสูตรที่ได้มาทำการอบรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) จากการศึกษาค้นพบสิ่งสำคัญที่เป็นจุดอ่อนในการกระบวนการสรรหาสมาชิก กล่าวคือ สมาชิกผู้นำจิตอาสาที่มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของอายุ การศึกษา พื้นฐานทางครอบครัว ประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของงานวิจัย

2) ข้อเสนอแนะของ SECI Model ทั้ง 4 ขั้นตอน จากการกรณีศึกษา เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ดังนี้

(1) การแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า จากความหลากหลายที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง ไม่สอดคล้องกัน

(2) การสกัดความรู้จากตัวคน หัวข้อความรู้ที่ได้เป็นเพียงหัวข้อที่ถูกสกัดมาจากเฉพาะกลุ่มจิตอาสาในโครงการอาสาป็นสุขเท่านั้น

(3) การรวบรวมความรู้ เป็นการประเมินหัวข้อความรู้ผ่านผู้เชี่ยวชาญเพียง 3 ท่าน

(4) การฝึกความรู้ หลักสูตรการอบรมที่ได้อาจจะเหมาะสมเฉพาะพื้นที่กรณีศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การเปิดเวทีในการทำมาดีได้ง่ายก่อนและอาศัยความต่อเนื่องของการทำมาดีจากหลาย ๆ คนเชื่อมเรียงร้อยกัน ก็จะเป็นกระแสของความดีที่ยิ่งใหญ่ ก็จะต้องดูให้คนอื่นมาร่วมกันทำมาดีได้มากขึ้น

2) ควรมีการเพิ่มเนื้อหาในหลักสูตร โดยสมาชิกอาสาป็นสุขได้เสนอแนะให้มีการจัดอบรมในครั้งต่อไปอีก โดยเพิ่มเนื้อหาในหลักสูตร ดังนี้ ความรู้ทางด้านจิตวิทยา ความรู้การสร้างเสริมสุขภาพชุมชน

เอกสารอ้างอิง

จรงค์ ศุภกิจเจริญ, ชดช้อย วัฒนะ, ปริญญา แร่ทอง และเสาวลักษณ์ คำทอง. (2560). ประสบการณ์การเรียนรู้ปัจจัย และแรงจูงใจของนักศึกษาในการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย.

วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2, 301-315.

จำเรียง จันทระประภา. (2561). *Body of Knowledge-Knowledge-Knowledge Management*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2564, จาก <http://www.royin.go.th/?Knowledges=body-ofknowledge-knowledgeknowledge-management-km>.

- ทรูปลูกปัญญา. (2562). *จิตอาสาพัฒนาเด็กไทย*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม, 2564,
จาก www.trueplookpanya.com.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2563). *จิตอาสา*. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2564,
จาก <http://www.curriculumandlearning.com/upload/Academicpapers/>
- Andersen, A. (2005). *Knowledge management news*. Retrieved June 10, 2021,
from <http://www.kmnews.com/index.php?page=themopportunity>
- Awad, E. M., & Ghaziri, H. M. (2004). *Knowledge management*. New Jersey: Pearson
Education.
- Buckley, R., & Caple, J. (2009). *The Theory and Practice of Training (6th ed)*.
Kogan Page Publishers. Retrieved July 6, 2021, from
<http://www.imd.inder.cu/adjuntos/article/628/The%20Theory%20and%20Practice%20of%20Training.pdf>
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (2000). *Classic work: Theory of organizational knowledge
creation*. New York: MIT Press.
- Pengmol, T. (2018). Cultural Knowledge Management for Sustainable Tourism. *Journal of
Local Governance and Innovation*, 2(3), 93-106.